

НОРМА МАСЛАХАТЧИ

ҲУҚУҚ СОЛИҚЛАР БУХГАЛТЕРИЯ

2005 йил июлдан чиқа бошлаган

КОМИССИЯ МАЖЛИСИ

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасида Президентимиз Ислоҳ Каримовнинг 2011 йил 14 январда қабул қилинган «Мамлакатимизда демократик ислохотларни янада чуқурлаштириш ва фуқаролик жамиятини ривожлантириш концепциясини ахборот соҳасини ислоҳ қилиш, ахборот ва сўз эркинлигини таъминлаш бўйича амалга ошириш чоралари тўғрисида»ги фармойишига асосан меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатларни ишлаб чиқиш Комиссиясининг навбатдаги йиғилиши бўлиб ўтди.

Йиғилишда яқинда Тошкент шаҳрида Буюк Британия, АҚШ, Словения ҳамда Ўзбекистонда аккредитация қилинган халқаро ташкилотлар (ЕХХТ, USAID ва бошқалар) вакиллари, хорижий экспертлар, парламент аъзолари ва маҳаллий оммавий ахборот воситалари журналистлари иштирокида бўлиб ўтган халқаро давра суҳбатда билдирилган таклиф ва мулоҳазалар асосан қайта ишланган «Давлат ҳокимияти

ва бошқаруви органлари фаолиятининг очиклиги тўғрисида»ги қонун лойиҳаси ҳамда унга киритилган қўшимча ва ўзгартиришлар батафсил ўрганиб чиқилди.

Мамлакатимизда ахборот соҳасини ислоҳ қилиш, ахборот ва сўз эркинлигини таъминлаш мақсадида ишлаб чиқилган «Оммавий ахборот воситаларини давлат томонидан қўллаб-қувватлаш қарорлари тўғрисида»ги Ўзбекистон Рес-

публикаси Қонуни ва унинг концепцияси лойиҳалари кенг муҳокама қилинди, журналистларни тайёрлаш ва қайта тайёрлаш юзасидан тегишли чора-тадбирларни амалга ошириш белгилаб олинди.

Ишлаб чиқилган қонун лойиҳалари бўйича жамоатчилик томонидан билдирилаётган таклиф ва мулоҳазаларни ўрганиб бориш, бу борада масъул давлат органларининг расмий веб-сайтлари орқали амалга оширилаётган тадбирлар, ўтказилаётган давра суҳбати, семинар ва конференциялар самарадорлиги, қонун лойиҳаларини ишлаб чиқиш жараёнининг оммавий ахборот воситалари орқали ёритилиши таҳлил қилинди ҳамда жамоатчилик муҳокамаларини янада кенгайтириш юзасидан тегишли кўрсатмалар берилди.

Ўзбекистон Республикаси Президенти томонидан Олий Мажлис Қонунчилик па-

латаси ҳамда Сенатининг қўшма мажлисида тақдим этилган Мамлакатимизда демократик ислохотларни янада чуқурлаштириш ва фуқаролик жамиятини ривожлантириш концепциясида ахборот соҳасини ислоҳ қилиш, ахборот ва сўз эркинлигини таъминлаш бўйича белгиланган вазифалар ижросини сифатли ва ўз вақтида таъминлаш мақсадида қўшимча равишда Эксперт гуруҳи ташкил этилди ва амалга оширилаётган ишларни доимий равишда мониторинг қилиб боришни кучайтириш механизми белгилаб олинди.

Йиғилишда қонун лойиҳалари ва бошқа тегишли меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатларни янада такомиллаштириш бўйича чора-тадбирлар белгиланиб, тегишли қарор қабул қилинди.

ЎЗА.

Қонунчиликдаги янгиликлар

ЯНГИ ҲУЖЖАТЛАРНИ ТАҚДИМ ЭТАМИЗ

Тақдим этилаётган, шунингдек 2012 йил 26 апрелдан 8 майгача қабул қилинган бошқа ҳужжатларнинг тўлиқ матни билан www.norma.uz сайтида танишиб чиқишингиз мумкин.

ЁШ ОИЛАЛАР УЧУН УЙЛАР ҚУРИЛАДИ

Ёш оилалар ҳаёт кечириши учун қулай маиший шарт-шароитлар яратилишини давлат томонидан қўллаб-қувватлашни янада кучайтириш, қиммат бўлмаган уй-жойга бўлиш имкониятларини янада кенгайтириш, шунингдек «Мустақкам оила йили» Давлат дастурини бажариш мақсадида Вазирлар Маҳкамасининг 30.04.2012 йилдаги 124-сон қарори билан 2012-2013 йилларда шаҳарлар, туман марказлари ва шаҳар посёлкаларида кўп квартираларни қуриш ва реконструкция қилиш дастури маъқулланди. Ушбу Дастурга бинон 2012 йилда Нукус шаҳрида 2 та кўп квартиралар уй (ҳар бири 96 квартиралар), Андижонда – 1 та (48 квартиралар), Бухорода – 2 та (96 квартиралар), Когонда – 1 та (48 квартиралар), Жиззахда – 1 та (48 квартиралар), Наманганда – 3 та (144 квартиралар), Ангренда – 2 та (96 квартиралар), Бекободда – 1 та (48 квартиралар), Олмаликда – 1 та (48 квартиралар), Фарғонада – 2 та (96 квартиралар), Марғилонда – 2 та (96 квартиралар) уй қурилиши керак. Тошкентнинг Бектемир, Мирзо Улуғбек, Миробод, Сергели ва Олмазор туманларида 5 та уй (ҳар бири 48 квартиралар) қурилади. 2013 йилда Тошкент шаҳрининг қолган туманларида ҳам биттадан уй қурилади. Термиз шаҳрида ҳам 2013 йилда ҳар бири 24 квартиралар 5 та, Олмаликда – 48 квартиралар 1 та уй қурилади.

Кўрсатиб ўтилган уйлардаги квартиралар муҳтож ёш оилаларга ипотека кредити бериш шартларида сотилади. Дастурга мувофиқ уй-жой олишга муҳтож ёш оилаларни танлаш

Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши, вилоятлар ва Тошкент шаҳар ҳокимликлари томонидан ташкил этиладиган уй-жойга муҳтож ёш оилаларни танлаш комиссияси томонидан амалга оширилади.

Қарорда белгиланишича, квартиралар умумий қийматининг 75 фоизидан ортиқ бўлмаган миқдордаги ипотека кредитлари муҳтож ёш оилаларга ҳудудий комиссияларнинг тавсиялари асосида уй-жой қийматининг камидан 25 фоизи миқдордаги дастлабки бадал ариза берувчилар томонидан махсус ҳисоб рақамига ўтказилгандан кейин 15 йил муддатга, Марказий банкнинг қайта молиялаштириш ставкасидан кўп бўлмаган фоиз ставкаси бўйича 3 йиллик имтиёзли давр билан берилади.

Ёш оилаларга мамлакатимизда ишлаб чиқарилган, узоқ муддат фойдаланиладиган товарларни, шу жумладан мебеллар, маиший техника ва узоқ муддат фойдаланиладиган бошқа жуда муҳим товарларни сотиб олиш учун кредитлар бериш Марказий банкнинг қайта молиялаштириш ставкасидан кўп бўлмаган фоиз ставкаси бўйича, 3 йилгача бўлган муддатга энг кам ойлик иш ҳақининг 200 бараваригача миқдорда амалга оширилади.

ЎЗГАРТИРИШЛАР КИРИТИЛДИ

Президентнинг 26.04.2012 йилдаги ПҚ-1745-сон қарори билан бир қатор ҳужжатлар Президентнинг «Оммавий ахборот воситаларини янада ривожлантириш учун қўшимча солиқ имтиёзлари ва афзалликлар бериш тўғрисида» (2011 йил 30 декабрдаги ПҚ-1672-сон) қарори ва «Ўзбекистон Республикасининг 2012 йилги асосий макроиқтисодий кўрсаткичлари прогнози ва Давлат бюджети параметрлари тўғрисида» (2011 йил 30 декабрдаги ПҚ-1675-сон) қарорига мувофиқлаштирилди.

Чунончи, Президентнинг ПҚ-1675-сон қарори билан тасдиқланган юридик шахсни ташкил этмасдан тадбиркорлик фаолияти билан шуғулланидиган жисмоний шахслар (якка тартибдаги тадбиркорлар)дан олинган қатъий белгиланган солиқ ставкалари газеталар, журналлар ва китоб маҳсулотлари билан чакана савдо қилишга тааллуқли қатъий белгиланган солиқ ставкалари билан тўлдирилди, улар Тошкент шаҳрида бир ойда ЭКИХнинг 5 баравари, Нукус шаҳри ва вилоят бўйсунувидаги шаҳарларда

ЭКИХнинг 3 баравари ва бошқа аҳоли пунктларида ЭКИХнинг 2 бараварини ташкил этади. Шунингдек ягона солиқ тўловчиси бўлган микрофирма ва кичик корхоналар (савдо ва умумий овқатланиш корхоналаридан ташқари) жумласига оммавий ахборот воситаларининг таҳририятлари, нашриётлар, полиграфия ташкилотлари, телерадиоэшиштириш компаниялари киритилди, улар учун ставка солиқ солинадиган базага нисбатан 5%ни ташкил қилади.

Ноширлик ва матбаа корхоналарининг босма маҳсулотларни реализация қилишдан, шунингдек босма маҳсулотларни ишлаб чиқариш ва реализация қилиш билан боғлиқ таҳрир, матбаа ва ноширлик хизматлари кўрсатишдан тушган тушумдан Ўзбекистон ёзувчилар уюшмаси ҳузуридаги «Ижод» фондига ажратмалари 1 фоизга пасайтирилди.

Осиё тараққиёт банки иштирокида «Давлат молиясини бошқаришни ислоҳ қилиш» лойиҳасини амалга ошириш муддати 4 йилдан 6 йилгача (2007 йилдан 2013 йилга қадар) узайтирилди.

САНАТОРИЙ-КУРОРТ ЙЎЛЛАНМАЛАРИНИ БЕПУЛ БЕРИШ ТАРТИБИ БЕЛГИЛАНДИ

Меҳнат ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш вазирлиги ва Молия вазирлигининг қарори (АВ томонидан 27.04.2012 йилда 2356-сон билан рўйхатдан ўтказилган) билан Ногиронлар ва кексаларни бепул санаторий-курорт йўлланмалари билан таъминлаш тартиби тўғрисидаги йўриқнома тасдиқланган.

Йўриқномада йўлланмалардан бепул фойдаланиш ҳуқуқи берилган шахслар тоифалари белгиланган.

Энди олдингидек йўлланма олиш учун даъво қилиш ҳуқуқига ёшга доир пенсионерлар ёхуд ёлғиз кексаларнинг барчаси эмас, балки фақат ишламайдиганлари эга.

Йўлланмалар тақдим этишнинг даврийлиги ҳам бир оз ўзгарган. Йўриқномада улар ҳар йили, 2 йилда 1 марта санаторийга бориш имконига эга шахслар рўйхати белгиланган.

Йўриқномада, улар мавжуд бўлган тақдирда, йўлланмалар берилмайдиган касаллик турлари белгиланган.

Олдин амал қилган Ногиронлар ва пенсионерларни санаторий-курорт йўлланмалари билан бепул таъминлаш тартиби тўғрисидаги йўриқнома (рўйхат рақами 1489, 6.07.2005 йил) ва унга доир ўзгартиришлар ўз кучини йўқотган деб топилди.

2012 йил 7 майдан кучга кирди.

ҚАНЧА ТАЛАБА ЎҚИШГА ҚАБУЛ ҚИЛИНАДИ?

Президентнинг 2012 йил 7 майдаги «2012/2013 ўқув йилида Ўзбекистон Республикасининг олий таълим муассаса-

ТАДБИРКОРЛАР УЧУН ЯНГИ КАФОЛАТЛАР

2012 йил 3 майда «Тадбиркорлик фаолияти эркинлигининг кафолатлари тўғрисида»ги Қонуннинг янги таҳрири кучга кирди. («СБХ»нинг 2012 йил 9 майдаги 20 (928)-сонидан чоп этилган).

Қонуннинг янги таҳририга мувофиқ, чет эл инвестициялари иштирокидаги корхоналар бўлган тадбиркорлик фаолияти субъектлари ҳуқуқларининг кафолатлари ва ушбу ҳуқуқларни ҳимоя қилиш чоралари билан боғлиқ муносабатлар чет эллик инвесторлар ҳуқуқларининг кафолатлари ва ушбу ҳуқуқларни ҳимоя қилиш чоралари тўғрисидаги қонун ҳужжатлари билан ҳам тартибга солинади.

• Қонуннинг янги таҳририга кўра ходимларнинг ўртача йиллик сонига, илгари ҳисобга олиб келинган унитар (шўба) корхоналарда, ваколатхоналар ва филиаллар ходимларидан ташқари, **ўриндошлик, пудрат ортномалари ва фуқаролик-ҳуқуқий тусдаги бошқа шартномалар бўйича** ишга қабул қилинган ходимлар ҳам киритилади.

• Шунингдек **микрофирма ва кичик корхоналар ходимларининг белгиланган ўртача йиллик сонини ошириб юборган тақдирда, улар имтиёзлар, преференциялар, кафолатлар ва ҳуқуқлардан маҳрум этиладиган давр қисқартирилди.** Энди у ошириб юборишга йўл қўйилган даврнигина ташкил қилади (аввал унга кейинги 3 ой ҳам кирар эди).

• **Хунармандчилик фаолитини амалга ошираётган якка тартибдаги тадбиркорларга энди товарлар тайёрлаш (ишлар бажариш, хизматлар кўрсатиш) учун уларга тегишли ҳақ тўлаган ҳолда шогирдлар жалб этишга (кўпи билан 5 нафар) рухсат берилган.**

• Бундан ташқари, Қонун билан **тадбиркорлик фаолияти субъектларининг юридик шахс бўлган бошқа тадбиркорлик субъектларининг муассислари (иштирокчилари) бўлиш, барча ишлаб чиқариш харажатларининг ўрни қопланиб, солиқлар ва бошқа мажбурий тўловлар тўланганидан кейин қолган даромадни (фойдани) эркин тасарруф этиш** (суд тартибдаги мажбурий ундирув ҳоллари бундан мустасно), шунингдек, кредитлар олиш, бошқа юридик ва жисмоний шахсларнинг пул маблағларини ҳамда ўзга мол-мулкни шартнома шартлари асосида жалб этиш ҳуқуқи мустаҳкамланган.

• **Тадбиркорлик фаолияти субъектларининг мажбуриятлари кенгайтирилди.** Чунончи, улар шунингдек меҳнат шартномаси (контракт) бўйича ишлаётган шахсларнинг меҳнат

ҳақини қонун ҳужжатларида белгиланган энг кам миқдордан оз бўлмаган миқдорда белгилаши, улар билан ўз вақтида ҳисобкитоб қилиши, иш берувчи сифатида ўз фуқаролик жавобгарлигини суғурта қилиши, шунингдек, рақобат тўғрисидаги ва истеъмолчиларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш ҳақидаги қонун ҳужжатлари талабларига риоя этишлари шарт.

• Қонуннинг янги таҳриридаги энг муҳим кафолатлардан бири – **тадбиркорлик фаолияти субъекти ҳуқуқларининг устуворлиги.** Бу эса давлат органлари, шу жумладан ҳуқуқни муҳофаза қилувчи ва назорат қилувчи органлар, шунингдек банклар билан ўзаро муносабатларда қонун ҳужжатларида тадбиркорлик фаолиятини амалга ошириш билан боғлиқ ҳолда юзага келадиган барча барта-раф этиб бўлмайдиган зиддиятлар ва ноаниқликлар тадбиркорлик фаолияти субъектининг фойдасига талқин этилишини англатади.

• **Қонунда инсофсиз рақобатга йўл қўйилмаслигига доир меъёрларнинг мустаҳкамланганлиги** ҳам жуда муҳимдир. Унга мувофиқ, тадбиркорлик фаолиятини амалга оширишда афзалликлар олишга қаратилган, қонун ҳужжатларига, иш муомаласи одатларига зид бўлган ва бошқа тадбиркорлик субъектлари бўлган рақобатчиларга зарар етказадиган (зарар етказиши мумкин бўлган) ёхуд уларнинг ишчанлик обрўсига путур етказадиган (путур етказиши мумкин бўлган) ҳаракатлар тақиқланган.

• Қонуннинг янги таҳририга мувофиқ, **тадбиркорлик фаолияти субъектларини давлат рўйхатидан ўтказиш** тегишли давлат органи томонидан «бир дарча» принципи бўйича ва, қоида тариқасида, хабардор қилиш асосида амалга оширилади.

• **Тадбиркорлик фаолияти субъектлари ҳисоботни топшириш шаклини** – қоғозда ва (ёки) электрон рақамли имзо билан тасдиқланган ҳолда электрон шаклда – **танлаш ҳуқуқига эгалар.** Бунда давлат тадбиркорлик субъектлари томонидан электрон шаклда ҳисоб юритилишини дастурий таъминотни имтиёзли шартларда ёки бепул тарқатиш орқали рағбатлантиради.

Қонунда ҳисобот топшириш инстанциялари аниқ белгиланган. Кичик тадбиркорлик субъектлари ҳисоботни давлат статистика ва солиқ хизмати

органларига, якка тартибдаги тадбиркорлар эса – фақат солиқ органларига тақдим этадилар.

• Қонуннинг янги таҳририга мувофиқ, **таъсис ҳужжатларида кўрсатилмаган фаолият тури билан фақатгина юридик шахслар шугуллана оладилар.** Якка тартибдаги тадбиркорлар учун фаолият турлари эса фақатгина Вазирлар Маҳкамаси томонидан белгиланади.

• Тадбиркорлик фаолияти субъектларининг банк ҳисобварағида мавжуд бўлган **пул маблағларини тасарруф этиш кафолатлари кучайтирилган бўлиб,** банклар ёки бошқа кредит ташкилотлари томонидан улардан фойдаланиш имконияти чекланган. Бунга фақатгина банк томонидан ҳисобвараққа талаблар қўйилганда маблағларнинг мавжуд бўлиши ҳамда тадбиркорлик фаолияти субъектларининг ушбу маблағларни ҳисобварақда турган суммалар доирасида монеликсиз тасарруф этиш ҳуқуқи кафолатланган ҳолда йўл қўйилади.

Ҳисобвараққа келиб тушган пул маблағларини киритиш, субъектнинг фармойишига кўра ҳисобварақдан пул маблағларини бериш ёки ўтказишнинг энг узоқ муддати белгиланган. Мазкур операциялар, қонунда ёки шартномада бошқача муддат назарда тутилган бўлмаса, тегишли тўлов ҳужжати банкка келиб тушган куннинг эртасидан кечиктирмасдан амалга оширилиши мумкин. Ушбу муддат бузилган тақдирда, банк ёки бошқа кредит ташкилоти тадбиркорлик фаолияти субъектига фоизлар тўлайди.

Бундан ташқари, агар шартномада бошқача тартиб назарда тутилган бўлмаса, банк ёки бошқа кредит ташкилоти ҳисобварақда турган пул маблағларидан фойдаланганлиги учун тадбиркорлик фаолияти субъектига фоизлар тўлаши шарт.

Тадбиркорлик фаолияти субъектларининг банк ҳисобварақларида пул маблағлари бор-йўқлиги ҳақида маълумотни талаб қилиб олиш, шунингдек бундай маълумотларнинг банклар томонидан тақдим этилиши тақиқланади, қонунда назарда тутилган ҳоллар бундан мустасно.

• Қонун билан шунингдек **тадбиркорлик фаолияти субъектларининг мурожаатларини кўриб чиқиш кафолатлари ҳам белгиланган.** Чунончи, тадбиркорлик фаолияти субъектлари аризалар, таклифлар ва шикоятлар билан уларда қўйилган масалаларни ҳал этишга ваколатли бўлган давлат органларига ёки хўжалик бошқаруви органларига бевосита ёхуд бўйсунув тартибда юқори турувчи органга

мурожаат этиш ҳуқуқига эгалар.

Тадбиркорлик субъектларининг электрон шаклда тақдим этилган мурожаатлари уларнинг электрон рақамли имзоси билан тасдиқланади.

Тадбиркорлик субъектларининг Қонунда санаб ўтилган талабларга жавоб бермайдиган мурожаатлари аноним деб ҳисобланади ва кўриб чиқилмайди.

Қонунда мурожаатларни кўриб чиқиш муддати улар келиб тушган кундан эътиборан бир ойгача этиб белгиланган, қўшимча ўрганишни талаб этадиган таклифлар бундан мустасно бўлиб, бу ҳақда таклиф киритган тадбиркорлик фаолияти субъектига 10 кунлик муддат ичида маълум қилинади.

• Қонун билан давлат органлари ва хўжалик бошқаруви органлари томонидан **Интернет тармоғида тадбиркорлик субъектларига давлат органларининг гайриқонуний қарорлари, улар мансабдор шахсларининг ҳаракатлари (ҳаракатсизлиги) устидан шикоят бериш имкониятини берувчи, доимий равишда янгилаб бориладиган саҳифа яратиш имкони** назарда тутилган.

• **Текширувларни ўтказиш тартибига ҳам ўзгартиришлар киритилди.** Хусусан, тадбиркорлик субъекти белгиланган тартибда тақдим этган молия ва солиқ ҳисоботини, шунингдек тадбиркорлик субъектининг фаолияти тўғрисида солиқ органида мавжуд бўлган бошқа ҳужжатларни ўрганиш ҳамда таҳлил этиш асосида ўтказиладиган камерал назорат натижалари бўйича қоидабузарликлар аниқланган ҳоллардагина давлат солиқ хизмати органлари тадбиркорлик субъектларининг молия-хўжалик фаолиятини текшириш ташаббуси билан чиқишлари мумкин.

Қонунда шунингдек бозорлар,

савдо комплекслари ҳудудларидаги ва уларга туташ, автотранспорт воситаларини вақтинча сақлаш жойларидаги тадбиркорлик субъектлари фаолиятини бир марталик йиғим, ижара ҳақи тўлиқ тушиши ва уларнинг топширилиши ҳисобга олиниши, фискал хотирали назорат-касса машиналаридан, тўловларни пластик карточкалар асосида қабул қилиш бўйича ҳисобкитоб терминалларида фойдаланилиши, шунингдек савдо ва хизмат кўрсатиш қоидаларига риоя этилиши юзасидан қисқа муддатли текширишларни ўтказиш тартиби ҳам ўз аксини топган. Улар давлат солиқ хизмати органларининг фақат шунга ваколат берилган бўлинмалари томонидан амалга оширилади.

Энди тадбиркорлик фаолияти субъектлари текширув ўтказиш учун асосга эга бўлмаган шахсларнинг текширув ўтказишига йўл қўймаслик ҳуқуқига эгалар.

• **Тадбиркорлик субъектлари назорат қилувчи органларнинг текширишлар натижалари бўйича кўрсатмаларини бажарган, шунингдек етказилган зарарнинг ўрнини белгиланган муддатларда ва тўла ҳажмда ихтиёрий равишда қоплаган тақдирда, уларга нисбатан молиявий санкциялар қўлланилмайди.** Мазкур меъёр товарларни (ишларни, хизматларни) реализация қилишдан олинган тушумни яшириш (камайтириш) ва кирим қилинмаган товарларни сақлаш, фискал хотирали назорат-касса машиналарининг қўлланилиш тартибини бузиш, шунингдек фаолият билан лицензиясиз шугулланиш ҳолларига татбиқ этилмайди.

• Қонуннинг янги таҳририда **жисмоний шахс бўлган тадбиркорлик субъектининг фаолиятини тугатиш асослари сифатида унинг ёки суднинг қарори кўрсатилган.**

Елена ЕРМОХИНА, эксперт-юристимиз.

ДАВЛАТ МУЛКИ ОБЪЕКТИ ИЖАРАГА БЕРИЛСА

Маданий мерос объектини ижарага олиш шартномаси тузилганда Давлат мол-мулкни ижарага бериш вилоят марказига (Давлат мулки кўмитасининг ҳудудий бошқармаси ҳузуридаги унитар корхона) мурожаат қилиш лозими?

Р.Худойкулов.
Бухоро шаҳри.

– Ҳаммаси маданий мерос объект кимнинг мулкида эканлиги ва у нимадан иборат эканлигига боғлиқ. **Агар бу мол-мулк давлат мулки бўлса**, ижара шартномасини тузиш учун **Давлат мол-мулкни ижарага бериш марказига мурожаат қилиш зарур.**

«Маданий мерос объектларини муҳофаза қилиш ва улардан фойдаланиш тўғрисида»ги Қонунга мувофиқ бундай объектларга моддий маданий мерос объектлари – тарихий, илмий, бадиий ёки ўзгача маданий қимматга эга бўлган ансамбллар, диққатга сазовор жойлар ва ёдгорликлар, номоддий маданий мерос объектлари – урф-одатлар, халқ ижодиёти (сўз, рақс, мусиқа, томоша санъати), шунингдек улар ҳамда халқ бадиий хунармандчилиги ва амалий санъати билан боғлиқ билимлар, кўникмалар, асбоб-анжомлар, артефактлар, маданий маконлар киради. Бунда маданий мерос объектлари давлат

мулкида ҳам, юридик ва жисмоний шахсларнинг мулкида ҳам бўлиши мумкин.

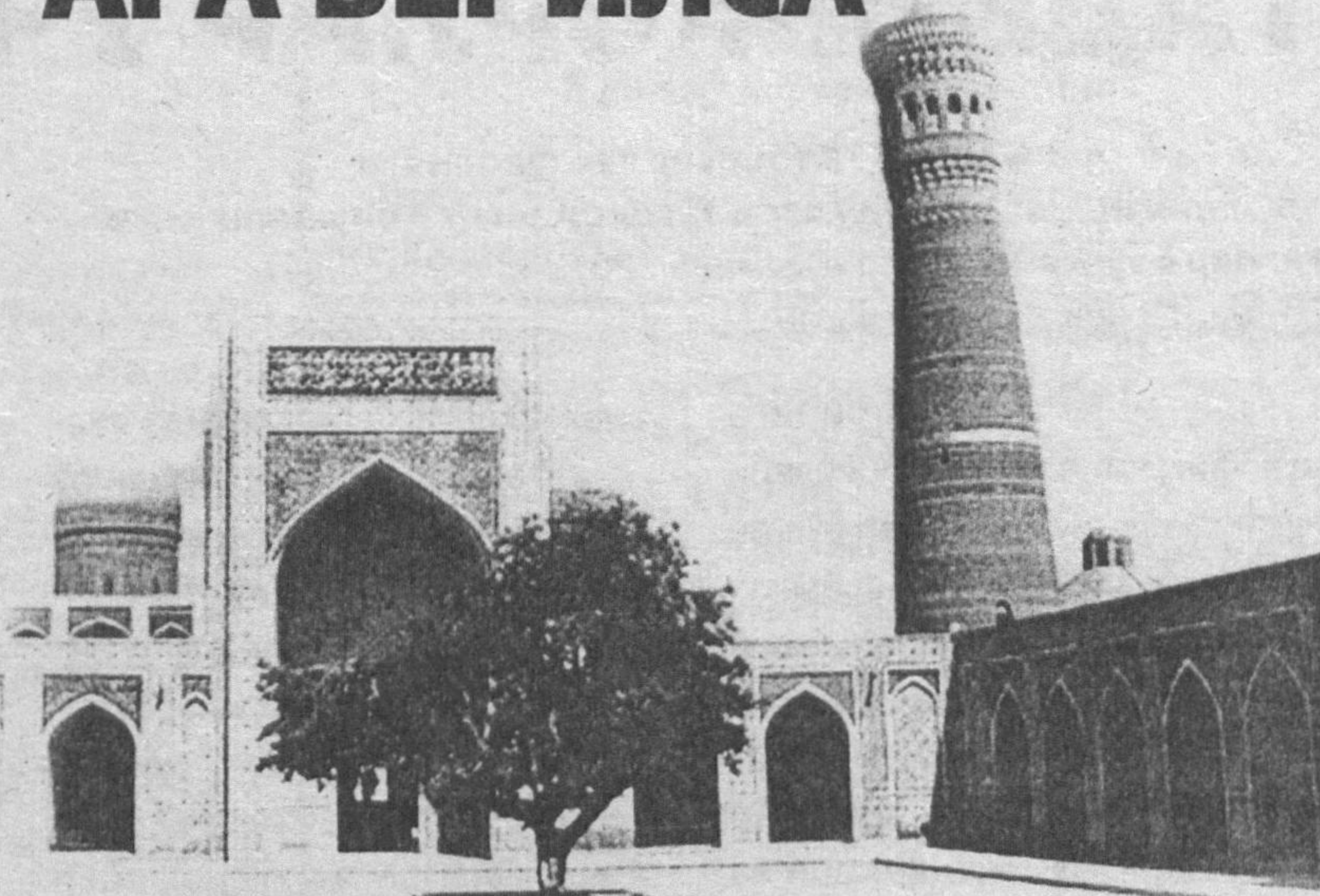
Маданият ва спорт ишлари вазирлиги юридик ва жисмоний шахслар томонидан маданий мерос объектларини муҳофаза қилиш ва улардан фойдаланиш тўғрисидаги қонун ҳужжатларига риоя этилиши устидан давлат назоратини амалга оширади, бунинг учун Моддий маданий мерос объектларининг давлат кадастрини ва Номоддий маданий мерос объектларининг рўйхатини юритади.

Бухоро шаҳрининг ўзида 2020 йилгача Бухоро шаҳрининг маданий мерос объектларини тадқиқ қилиш, консервациялаш, реставрация қилиш ва замонавий фойдаланиш учун мослаштириш давлат дастурига¹ 152 объект киритилган, булар – музейлар, кутубхоналар, кўргазмалар, маҳорат мактаблари ҳамда бошқа туристларга кўрсатиш ва сервис объектларидир. Мазкур мол-мулкни ижарага

бериш масалалари Фуқаролик кодекси, «Ижара тўғрисида»ги Қонун ва мазкур соҳада қабул қилинган бошқа қонуности ҳужжатлари, «Маданий мерос объектларини муҳофаза қилиш ва улардан фойдаланиш тўғрисида»ги Қонуннинг 23–28-моддалари билан белгиланган объектнинг бут сақланишини таъминлаш хусусиятларини ҳисобга олган ҳолда тартибга солинади.

Давлат мол-мулкни ижарага олишнинг барча ҳолларида Давлат мулки кўмитаси ижарага берувчидир (Ўзбекистон Республикаси Давлат мулкни бошқариш кўмитаси тўғрисидаги низом² 8-бандининг йигирма бешинчи хатбошиси), балансида давлат мол-мулки ҳисобга олинган юридик шахслар эса балансида сақловчилар ҳисобланадилар ва ўз номларидан ижара шартномаси туза олмайдилар (Давлат мулкни ижарага бериш тартиби тўғрисида низомнинг³ 2-банди, бундан кейин – *Ижара тўғрисидаги низом*).

Давлат мулкида бўлган, корхоналар, бинолар, иншоотлар ёки уларнинг қисмлари, ускуналар, транспорт воситалари ва ижарага берилиши қонун ҳужжатларига зид бўлмаган бошқа мол-мулк **юридик ва жисмоний шахсларга** Қорақалпоғистон Республикаси Давлат мулки кўмитаси, Давлат мулки кўмитаси вилоятлар ва Тошкент шаҳридаги ҳудудий бошқармалари

ҳузуридаги давлат унитар корхоналари шаклидаги **давлат мол-мулкни ижарага бериш марказлари орқали ижарага берилди** (102-сон қарорнинг 3-банди), бундан турар жойлар, ер участкалари, ер қабри участкалари, театр ва томоша корхоналарининг мол-мулки мустасно (*Ижара тўғрисидаги низом 1-бандининг учинчи хатбошиси*). Театр ва томоша корхоналарининг ижараси Республика театр ва томоша муассасалари биноларини чет ташкилотларга ижарага бериш ва ижара ҳақини белгилаш тартиби тўғрисидаги низомга⁴ асосан амалга оширилади.

Давлат мол-мулкни балансида сақловчиларнинг мансабдор шахслари уларнинг тасарруфида бўлган фойдаланилмаётган давлат мулки тўғрисидаги маълумотлар марказларга ўз вақтида, тўлиқ ва ишончли берилиши учун шахсан жавоб берадилар. Давлат мулкни ижара шартномаси тузмасдан

ижарага бериш, ижара шартномасида ижарага берилган мулкнинг параметрлари ва сони атайлаб нотўғри қайд этилганлиги, бунинг натижасида ижара тўлови яширилганлиги ҳолати аниқланган тақдирда Марказ қонунбузарлик аниқланган санадан бошлаб 3 иш куни мобайнида, белгиланган тартибда давлат мулкдан фойдаланганлик даври учун ижара тўловини иккунга баравар миқдорда ҳисоблаб чиқарилади ва уни ундириш учун тегишли ҳужжатларни балансида сақловчига тақдим этади.

Ҳисоблаб ёзилган тўлов суммаси балансида сақловчи томонидан тўланмаган тақдирда давлат мол-мулки жойлашган жойдаги Марказ ҳужжатлар балансида сақловчига тақдим этилган санадан бошлаб 10 иш куни ўтгач ҳисоблаб ёзилган тўлов суммасини белгиланган тартибда ундириш учун материалларни судга топширади (102-сон қарорнинг 6-банди).

¹ВМнинг 23.03.2010 йилдаги 49-сон қарорига 1-илова.

²Президентнинг 26.04.2006 йилдаги ПҚ-335-сон қарорига 7-илова.

³ВМнинг 8.04.2009 йилдаги 102-сон қарори билан тасдиқланган (бундан кейин – 102-сон қарор).

⁴Давлат мулки кўмитаси, Маданият вазирлиги ва МВнинг АВ томонидан 23.06.2004 йилда 1375-сон билан рўйхатдан ўтказилган қарори билан тасдиқланган.

ИМТИЁЗГА ЭГАЛИГИНГИЗНИ ИСБОТЛАНГ

ЁКИ ПЕНСИОНЕР КВАРТИРАСИ БЎЙИЧА МОЛ-МУЛК СОЛИГИ ЮЗАСИДАН ИМТИЁЗ ҚЎЛЛАНИШИ ТАРТИБИГА ДОИР

Мен 2007 йил февралдан пенсиядаман. Квартирам бор, бироқ бошқа манзилда пропискадан ўтганман. Ҳар доим мол-мулк солигини тўлиқ ҳажмда тўлаб келяпман, чунки солиқ инспекциясида ушбу турар жойда пропискада бўлмаганлигим учун мол-мулк солиғи бўйича имтиёз беришдан бош тортишди. Солиқ инспекциясининг рад этиши тўғрими?

Н.Илёсова, пенсионер.

– Ҳақиқатан ҳам, **умумий майдони 60 кв. метр ҳажмидаги пенсионерга қарашли мол-мулкка** (уйлар, квартиралар, гаражлар, дала ҳовлилар, иморатлар ва иншоотлар) **мол-мулк солиғи солинмайди** (Солиқ кодекси 275-моддасининг 5-банди, бундан кейин – СК; Жисмоний шахсларнинг мол-мулк солиғи ставкаларига¹ изоҳларнинг 2-банди). Имтиёз солиқ тўловчи томонидан **мол-мулк жойлашган** жойдаги солиқ ин-

спекциясига тақдим этилган пенсия гувоҳномаси ва мулк объектга мулк ҳуқуқини тасдиқлайдиган ҳужжатлар асосида белгиланади. **У пенсионер мулкида бўлган фақат бир объектга** ва унга доир ҳуқуқ юзага келган ойдан бошлаб қўлланиши мумкин (СК 277-моддасининг учинчи ва ўнинчи қисмлари).

Чамаси, мол-мулк жойлашган жойдаги солиқ инспекторлари бошқа манзилда пропис-

кадан ўтганлигиниз сабабли мулкнингизда бир нечта мол-мулк объектлари бор дея гумон қилиб, имтиёзни қўллашнинг тўғрилиги ҳусусида шубҳаланишган.

Фикримизча, имтиёзни қўллаш учун ушбу имтиёзни доимий прописка қилинган жойингизда қўлламаётганлигинизни исботлаш керак. Агар сиз солиқ тўловчи сифатида рўйхатдан ўтказилган бўлсангиз (СТИРга эга бўлсангиз), сизнинг мол-мулкнингиз ва тўланган солиқлар тўғрисида маълумотлар солиқ органларининг ягона базасида бўлиши керак ва қўшимча ҳужжатлар керак бўлмаслиги мумкин. Шундай бўлса-да, оила таркиби тўғрисида яшаш (прописка қилинган) жойдан маълумотнома ва сиз прописка қилинган турар жойга бошқа оила аъзосининг мулк ҳуқуқини тасдиқлайдиган ҳужжатлар далилисиз бўлиши мумкин.

Паспорт тизими қоидаларига кўра фуқаролар доимий ёки вақ-

тинча яшаш жойида пропискадан ўтишлари шарт, бунинг устига 6 ойдан кўп вақт ҳозир бўлмаган шахслар, бундан хизмат сифатларига, таътилга, ўқиш ва даволанишга кетаётганлар мустасно, аввалги яшаш жойидан ўчишлари ва 5 кун мобайнида янги манзилда рўйхатдан ўтишлари шарт. **Бир нечта турар жойга (уй, квартира) эга бўлган мулкдор уларнинг фақат биттасига доимий прописка қилиниши мумкин** (Ўзбекистонда паспорт тизими тўғрисидаги низомнинг² 36–38, 46-бандлари).

Сиз мол-мулк жойлашган жойдаги солиқ инспекциясига ариза билан мурожаат қилиб, унда солиқ тўловчининг идентификация рақами (СТИР) кўрсатишингиз, имтиёз ҳуқуқини тасдиқлайдиган ҳужжатларни ҳам олиб, имтиёзни ҳисобга олган ҳолда солиқ суммасини қайта ҳисоблашни сўранг. Солиқ тўловчи солиқ даври тугаганидан

кейин 5 йил мобайнида ортиқча тўланган солиқ суммаларини ҳисобга олиш ёки қайтаришни талаб қилишга ҳақлидир (СК 31-моддаси биринчи қисмининг олтинчи хатбошиси, 38-моддаси).

Агар имтиёз бериш ва, тегишинча, ортиқча тўланган суммани қайтариш ёки қайта ҳисоб-китоб қилиш масаласи ҳал этилмаса, солиқ хизматининг юқори органига мансабдор шахсларнинг рад этиши ёки ҳаракатсизлиги ҳусусида шикоят билан мурожаат қилиб, аввалги аризага жавоб ва сизнинг ҳуқуқингизни исботлайдиган ҳужжатларнинг нусхаларини илова қилишингиз керак. Давлат солиқ хизмати юқори органининг шикоят бўйича қарори 30 кун мобайнида қабул қилинади, бу ҳақда шикоят берган шахсга у қабул қилинган кундан бошлаб 3 кун ичида ёзма тарзда хабар қилинади (СКнинг 122-125-моддалари). Сиз судга ҳам мурожаат қилишингиз мумкин.

¹Президентнинг 30.12.2011 йилдаги «Ўзбекистон Республикасининг 2012 йилги асосий макроиқтисодий кўрсаткичлари прогнози ва Давлат бюджет параметрлари тўғрисида» ПҚ-1675-сон қарорига 18-илова.

²Президентнинг 5.01.2011 йилдаги ПФ-4262-сон Фармонида 1-илова.

Биз (хусусий фирма) янги ходимани ишга қабул қилдик. Бироқ унинг меҳнат дафтарега аввалги иш берувчи ишдан бўшатиш тўғрисидаги ёзувни қайд этмаган. Янги ходиманинг айтишича, аввалги иш берувчи ҳозир мавжуд эмас, фирма тугатилган. Биз Тошкентда жойлашганмиз, аввалги иш берувчи Бухорода рўйхатдан ўтказилган эди. Меҳнат дафтарега қандай қилиб ёзувни тўғри қайд этиш ва янги ходимани расмийлаштириш мумкин?

Кадрлар бўлими.

РАСМАН ИШДАН БЎШАТИЛМАГАН ХОДИМНИ ИШГА ОЛАМИЗ

— Ишга қабул қилинаётганда ходим меҳнат дафтарега аввалги иш жойидан меҳнат шартномасини бекор қилиш тўғрисидаги ёзув киритилмаган ҳолда тақдим этиши мумкин. Бундай ёзувнинг йўқлиги янги иш берувчи ишга қабул қилиш тўғрисидаги ёзувни расмийлаштиришга ҳеч ҳам таъсир қилмайди. Меҳнат шартномасини тузишда ҳуқуқни расман ишга қабул қилишни ноқонуний равишда баҳолашни мумкин (Меҳнат кодексининг 78-моддаси, бундан кейин — МК). Бироқ меҳнат шартномасини бекор қилиш тўғрисидаги ёзувнинг йўқлиги пенсияни расмийлаштиришда ёки вақтинча меҳнатга қоби-

лиятсизлик нафақасини тўлаш учун стаж ҳисоб-китобида мушкулликлар келтириб чиқариши, шунингдек Солиқ кодекси 186-моддасининг олтинчи қисми талабларига кўра янги иш жойида жисмоний шахслардан олинадиган даромад солигини энг юқори ставкада ушлашга олиб келиши мумкин.

Ходимага фирманинг тугатилганлиги ва ЖШДС ҳамда давлат ижтимоий суғуртасига бадаллар тўланганлигини тасдиқлаш учун архив, ДСИ, Пенсия жамғармасига мурожаат қилишни тавсия этинг. Бироқ ушбу ҳаракатларнинг ҳаммаси меҳнат муносабатларини ўрнатишга таъсир кўрсатмаслиги керак.

Фойдаланилмаган таътил учун компенсация тўланиши шарт

Меҳнат шартномаси бекор қилинганида менга фойдаланилмаган таътил учун компенсация тўламай, буни 12 ой ишламаганим билан изоҳладилар. Наҳотки, мен таътил учун компенсация олмасам?

А.Ақбаров. Тошкент ш.

— Фойдаланилмаган таътил учун сиз компенсация олишингиз керак, чунки МК 151-моддасининг биринчи қисмига мувофиқ меҳнат шартномаси бекор қилинганида ходимга, бекор қилиш асосидан қатъи назар фойдаланилмаган барча йиллик асосий ва қўшимча таътиллари учун пуллик компенсация тўланади.

Иш йили меҳнат шартномасига биноан иш бошланган кундан эътиборан ҳисобланади (МКнинг 143-моддаси). Фойдаланилмаган таътил учун пуллик компенсация миқдори меҳнат шартномасини бекор қилиш пайтида ходим ҳақи бўлган таътилни қанча давом этишига боғлиқдир. Тўлиқ иш йили мобайнида ишлагани учун ходимга меҳнат шартномаси бекор қилинганида тўлиқ таътил ҳисобидан компенсация тўланиши керак. Агар таътил бериш пайтида ҳисобга олинадиган иш стажига 12 ойдан кам бўлса, компенсация ишланган ойлари сони ва мутаносиб равишда тўланади.

Фойдаланилмаган таътилга компенсация тўлаш учун ишланган вақтга мутаносиб равишда таътиллarning қанча давом этишини ҳисоблаш тартиби МКнинг 141-моддасида белгиланган. Мазкур меъёрда назарда тутилмиш, таътиллари муддатини ишланган вақтга мутаносиб равишда ҳисоблаб чиқаришда уларнинг муддати ҳар бир тўлиқ таътил миқдорини 12 га бўлиб, сўнг тўлиқ ишланган ойлари сонига кўпайтириш йўли билан аниқланади. Бунда 15 календарь кунга тенг ва ундан кўп бўлган кунлар бир ой деб яхлитланади, 15 календарь кундан камми эса чиқариб ташланади.

Шу тариқа, ходимга меҳнат шартномаси бекор қилинганида барча фойдаланилмаган таътиллари учун тўланадиган пуллик компенсация меҳнат муносабатларини тугатадиган ва турли сабабларга кўра ўзларининг ҳақи бўлган конституциявий ҳуқуқи амалга оширилишини таъминлайдиган махсус кафолатдир.

НАФАҚА ТўЛАШИ ШАРТ

Хотинимга бола 2 ёшга тўлгунча уни парвариш қилиш нафақасини тўлашни орқага суришяпти. Бола 4,5 ойлик, бир марта нафақа тўлаб, фирмада пул йўқлигини важ қилишяпти, бироқ фирма ходимлари иш ҳақи олишяптику. Қаерга мурожаат қилиш, қандай йўл тутати керак?

— Ишлаётган оналарга (бюджет соҳасида ишлайдиганлардан ташқари) болани парвариш қилиш нафақаси иш жойида тайинланади. Нафақа тайинлаш учун асос бўлиб корхона, муассаса, ташкилот маъмуриятининг қарори ҳисобланади (МАИМКВ ва МВнинг АВ томонидан 14.03.2002 йилда 1113-сон билан рўйхатдан ўтказилган қарори билан тасдиқланган Ишлаётган оналарга болани икки ёшга тўлгунгача парвариш қилиш бўйича ҳар ойлик нафақа тайинлаш ва тўлаш тартиби тўғрисидаги низомнинг 5-банди).

Мазкур Низомнинг 13-бандига

кўра бола парваришлаш учун нафақа тўлови корхоналарда (ташкilotларда) ишлаётган оналарга ушбу корхоналарнинг (ташкilotларнинг) ўз маблағлари ҳисобидан амалга оширилади. Корхоналар (ташкilotлар) томонидан болани парвариш қилиш нафақасини тўлаш учун сарфланган маблағлар давр харажатларига киритилади ва юридик шахсларнинг фойда солиғини ҳисоблашда солиқ солинадиган база ушбу суммага камайтирилади.

Болани парвариш қилиш нафақаси, нафақа тўловчи органининг айби билан ўз вақтида олинмаган бўлса, ўтган

ФАҚАТ КАСАЛЛИК ВАРАҚАСИ БЎЙИЧА ТўЛАНАДИ

Турмуш ўртоғим тиббий текширувдан ўтди ва бир неча кун касалхонада ётишига тўғри келди. Унинг барча маълумотнома, хулосалари бор. Бироқ ишхонада унга ҳеч нарса тўламасликларини айтишган. Нима қилишимиз керак, иш берувчи тўғри йўл тутяптими?

— Турмуш ўртоғингиз вақтинча меҳнатга қобилиятсизлик варақасини расмийлаштириши лозим ва уни тўлашлари шарт. Маълумотномалар бунда ёрдам бермайди. Шу боис касаллик вара-

қасини расмийлаштириб, иш берувчи ҳузурига боринг. Агар шунда ҳам тўлашмаса, Меҳнат кодексини, айтиш билан МКнинг 284-моддасини бузаётганлари яққол кўрилади. Бу эса, Маъмурий

вақт учун ҳеч қандай муддат билан чегараланмасдан тўланади. Бундай ҳолларда болани парвариш қилиш нафақаси суммаси бир йўла тўланади (Низомнинг 11-банди).

Агар фирма асоссиз равишда нафақа тўламайпти деб ҳисобласангиз, хотинингизга аввал Бандликка кўмаклашиш тумани (шаҳар) марказидаги ўзи ишлаётган туманининг давлат меҳнат ҳуқуқ инспекторига ариза билан мурожаат қилишни тавсия қиламиз. Инспектор унинг аризаси бўйича текшириш ўтказди, эҳти мол, масала ижобий ҳал қилинар. Бироқ агар натижа бўлмаса, фуқаролик ишлари бўйича туманлараро судга нафақани ундириш тўғрисида ариза билан мурожаат қилишингиз мумкин, ана шунда қарорни суд ижрочилари ижро этадилар.

жавобгарлик тўғрисидаги кодекснинг 49-3-моддасига кўра, мансабдор шахсларга ЭКИХнинг 10 бараваридан 15 бараваригача жарима солиш билан жазоланади.

ТАЪТИЛ Пайтида ўриндошлик

Асосий иш жойи бўйича мен болани 2 ёшга тўлгунча парваришлаш таътилидаман. Оғир бўлмаган иш топдим. Мен бошқа иш берувчи билан ўриндош сифатида меҳнат шартномаси туза оламани?

АРМИЯГА ўз хоҳиши биланми?

Ўғлимни ҳарбий хизматга чақиришди. У ишхонага тегишли ҳужжатларни тақдим этди. Бироқ унга «ўз хоҳишига кўра» ариза ёзишни таклиф қилишди. У билан тўғри иш қилишяптими?

— Ходимни «ўз хоҳишига кўра» ариза ёзишга мажбур қилишнинг ўзи ноқонуний (МКнинг 99-моддаси). Бу ҳолда ходим МКнинг 109-моддасида назарда тутилган моддий қўллаб-қувватлаш кафолатларини йўқотади.

Ходим шундай қилишга ҳақи,

— **Ҳа, туза оласиз.** Меҳнат кодекси қоидалари ходим бола 2 ёшга тўлгунча уни парваришлаш таътилида бўлиши вақтида ўриндошлик шартларида меҳнат шартномасини тузишга тақиқ белгиламайди.

иш ҳақи миқдоридан ишдан бўшатиш нафақаси тўланишини назарда тутаяди.

Шу тариқа, меҳнат шартномасини «ўз хоҳишига кўра» бекор қилиш ва юқорида кўрсатилган ҳолатлар меҳнат шартномасини бекор қилишнинг турли асослари саналади. **Ходим ҳарбий хизматга чақирилган тақдирда бирор-бир ариза ёзиш талаб қилинмайди, фақат повестка тақдим этилади.**

БОШҚА БИР ХОДИМ УЧУН ҲАМ

Бир ходим таътилга чиқди. Шу муносабат билан иш кунининг белгиланган муддати мобайнида менинг иш ҳажимини кўпайтиришмоқчи. Бу тўғрими?

— Иш ҳажми фақат сизнинг ёзма розилигингиз билан, кўшимча тўлов эвазига кўпайтирилиши мумкин. Меҳнат ҳақи миқдори ушбу ҳолда ҳақиқатда бажариладиган иш учун меҳнат шартномаси тарафларининг келишуви бўйича белгиланади (МКнинг 160-моддаси).

ЯСТнинг тўлов муддати кечиктирилиши мумкин

Бизнинг корхона янги ташкил этилган, ЯСТ тўловчиси ҳисобланади. Қуйдаги саволларга жавоб беришингизни илтимос қиламиз.

1. ЯСТнинг тўлов муддатини кечиктириш тартиби қандай ва у қайси корхоналарга нисбатан қўлланилиши мумкин?

2. ЯСТ кечиктириб тўланганда солиқ ҳисоб-китобини тақдим этиш тартиби ўзгарадими?

3. ЯСТни кечиктириб тўлаш имконияти мавжуд бўлган корхоналар бухгалтериясида қандай проводкалар берилади?

Раҳимбек Жумаев,
МЧЖ директори.
Жиззах шаҳри.

– 1. Ҳақиқатан ҳам янги ташкил этилган микрофирма ва кичик корхоналарга ЯСТни кечиктириб тўлаш ҳуқуқи берилган, бу тартиб савдо ва умумий овқатланиш корхоналари, лотереялар ташкил қилиш доирасида фаолият кўрсатадиган юридик шахсларга татбиқ этилмайди.

Хусусан, Президентнинг 2005 йил 20 июндаги «Микрофирмалар ва кичик корхоналарни риелантиришни рағбатлантириш доирасидаги қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида» ПФ-3620-сон Фармони қабул қилинганидан кейин рўйхатдан ўтказилган корхоналар ягона солиқ тўловини тўлаш муддатини кечиктириш ҳуқуқига эгадир.

Кечиктириш ҳуқуқини олиш тартиби Янги ташкил этилаётган микрофирмалар ва кичик корхоналарга ягона солиқ тўловини тўлаш муддатини кечиктириш ҳуқуқини бериш тартиби тўғрисида низом (АВ томонидан 02.08.2005 йилда 1502-сон билан рўйхатдан ўтказилган) билан тартибга солинади.

Янги ташкил этилган микрофирма ва кичик корхоналарга белгиланган тартибда рўйхатдан ўтказилган корхоналар киради, уларга илгари фаолият юритган юридик шахслар, уларнинг филиаллари ва таркибий бўлинмалари базасида ташкил этилган корхоналар, шунингдек, башарти улар ана шу корхоналардан ижарага олинган ускуналарда ишлаётган бўлсалар, бошқа корхоналар ҳузурда ташкил этилган корхоналар кирмайди.

Тўлов муддатини кечиктириш ҳуқуқини олиш учун корхона ЯСТни тўлашнинг биринчи муддати бошланишидан камида 15 кун олдин тегишли ҳудудий ДСИга унга тўловни кечиктириш ҳуқуқини бериш тўғрисида ўрнатилган шаклдаги аризани топширади.

ДСИ аризани у келиб тушган кундан бошлаб 3 иш куни мобайнида кўриб чиқади, сўнгра тўлаш муддатини кечиктириш ёки рад этиш тўғрисида қарор чиқариб, корхонанинг тақдим этилган аризасига қабул қилинган қарор натижасининг тегишли белгисини қўяди.

Тўлаш муддатини кечиктириш ҳуқуқи корхонага у давлат рўйхатидан ўтказилган ойнинг 1-кунидан бошлаб бир йилга берилади. Мисол учун агар корхона давлат рўйхатидан 3 февралда ўтказилган бўлса, мазкур корхонага ЯСТни тўлаш муддатини кечиктириш ҳуқуқи жорий йилнинг 1 февралдан кейинги йилнинг 1 февралгача бўлган даврга берилади.

Корхонанинг хоҳишига кўра тўловни кечиктириш ҳуқуқи бир йилдан камроқ муддатга берилиши мумкин.

2. Тўлов муддатини кечиктириш ҳуқуқи берилган корхона ҳудудий ДСИга белгиланган тартибда, ҳисобот чорагидан кейинги ойнинг 25-кунига қадар ЯСТнинг ҳисоб-китобини тақдим этади. Бунда корхона ҳисоб-китобининг ўнгдаги юқори бурчагига «Ягона солиқ тўловини тўлаш муддати кечиктирилган» белгисини қўяди.

Агар тўлов муддатини кечиктириш ҳуқуқини бериш муддати чорак охирига қадар тугаса, ушбу даврлар учун ЯСТнинг суммасини аниқлаш учун корхона давлат солиқ хизмати органларига ЯСТ ҳисоб-китобининг белгиланган шакли бўйича ЯСТ бўйича маълумотнома-ҳисоб-китобни тақдим этади.

Мисол учун, агар тўлаш муддатини кечиктириш ҳуқуқининг муддати 1 июнда тугаса, корхона ҳудудий ДСИга апрель ва май ойлари учун ЯСТнинг маълумотнома-ҳисоб-китобини тақдим этади, июнь ойи учун ҳисоб-китоб эса 25 июлга қадар тақдим этилади.

Шунингдек, муддати кечиктирилган тўлов суммасини сўндириш 12 ой давомида, тўлаш муддатини кечиктириш ҳуқуқини беришнинг белгиланган муддати тугашидан сўнг бошланадиган ойнинг 1-кунидан бошлаб, кейинги йилнинг ўша ойи 1-кунигача тенг улушлар билан (тўланадиган ЯСТнинг ҳисобланган йиллик суммасининг камида ўн иккидан бир қисми ҳисобида) амалга оширилади. Бунда муддати кечиктирилган тўловни тўлаш ҳар бир ойнинг 25-кунига қадар бажарилади.

Тўловчининг хоҳишига қараб қарз суммаси муддатидан аввал сўндирилиши мумкин. Бунда тўлаш муддати кечиктирилган тўловни ҳар ойда тўлаш миқдори тўланадиган ЯСТ ҳисобланган йиллик суммасининг ўн иккидан бир қисмидан кам бўлмаслиги керак.

ЯСТ ҳисоб-китоби тақдим этилмаган ёки ўз вақтида тақдим этилмаган тақдирда, шунингдек муддати кечиктирилган тўлов суммаси ўз вақтида сўндирилмаганда корхонага нисбатан қонунга мувофиқ молиявий жазо қўлланади.

3. Корхонанинг бухгалтерия ҳисобида тўлаш муддатини кечиктириш билан боғлиқ операциялар 21-сон БХМСга кўра қуйидаги тарзда акс эттирилади:

а) ҳисоблаб ёзилган ЯСТ суммасига:

9820-«Фойдага доир бошқа солиқлар ва йиғимлар бўйича харажатлар» ҳисобварағи дебети;

6410-«Бюджетга тўловлар бўйича қарз (турлари бўйича)» ҳисобварағи кредити;

б) ҳисоблаб ёзилган ЯСТ суммасини тўлаш муддати кечиктирилган тўлов суммасига кўчириш:

6410-«Бюджетга тўловлар бўйича қарз (турлари бўйича)» ҳисобварағи дебети;

6240-«Солиқлар ва мажбурий тўловлар бўйича тўлаш муддати кечиктирилган мажбуриятлар» ҳисобварағи кредити;

в) тўлаш муддатини кечиктириш ҳуқуқи тугаганидан сўнг ЯСТнинг бир қисмини тўлаш бўйича мажбуриятлар бошланганида:

6240-«Солиқлар ва мажбурий тўловлар бўйича тўлаш муддати кечиктирилган мажбуриятлар» ҳисобварағи дебети;

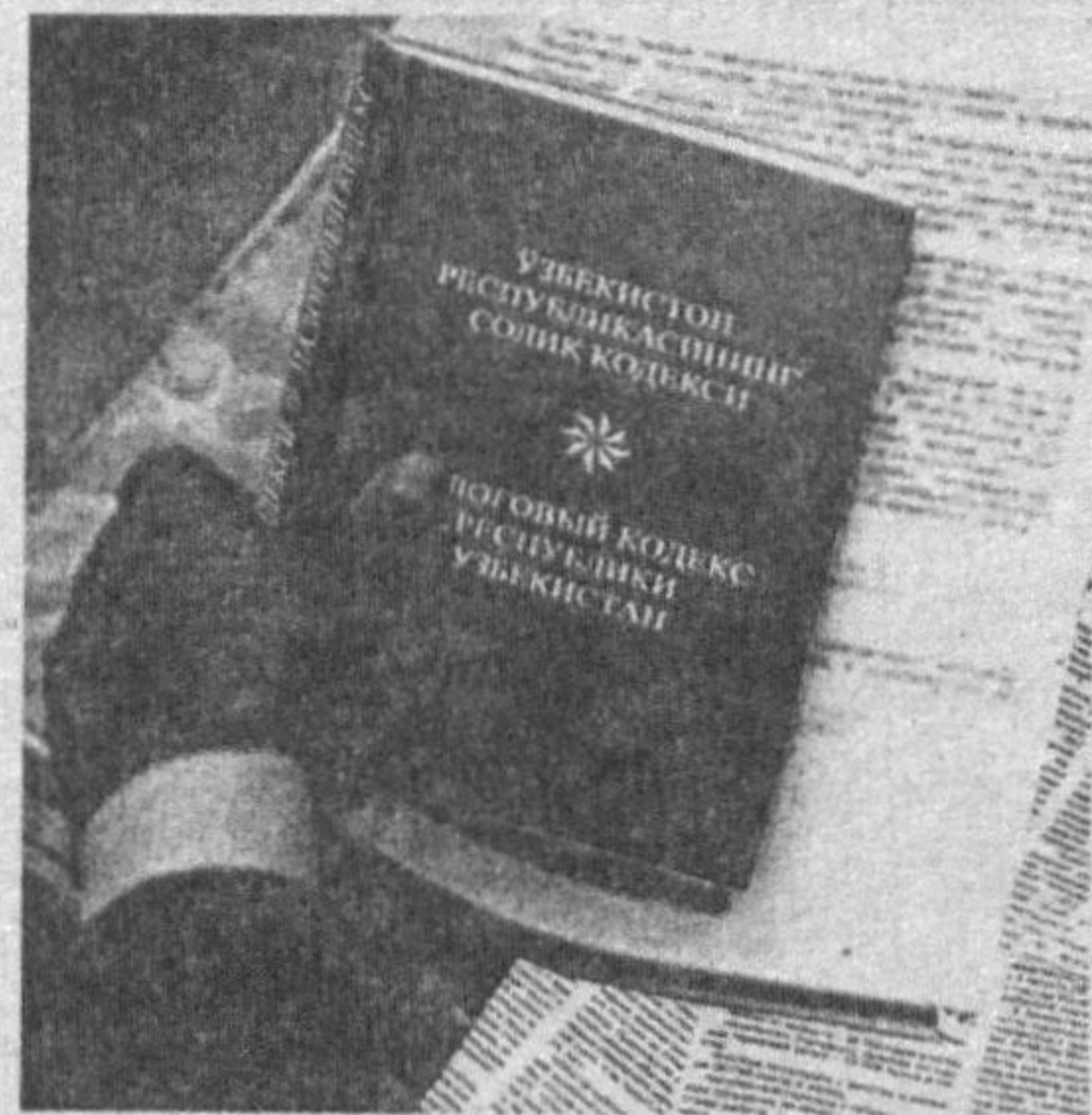
6410-«Бюджетга тўловлар бўйича қарз (турлари бўйича)» ҳисобварағи кредити;

г) тўлаш муддати кечиктирилган ЯСТнинг бир қисми тўланганида:

6410-«Бюджетга тўловлар бўйича қарз (турлари бўйича)» ҳисобварағи дебети;

пул маблағларини ҳисобга олиш ҳисобварағи кредити.

ЖАРИМАЛАР УНДИРИЛГАНДА ҚАНДАЙ СОЛИҚ ОҚИБАТИ КЕЛИБ ЧИҚАДИ?

Биз буюртмачи корхона сифатида шартнома шартларини келишилган тартибда бажармаганлиги муносабати билан 785 минг сўм миқдорида жарима кўринишидаги устамаларни тўлаб бериш талаби билан пудрат ташкилотига даъво хати юбордик. Пудрат ташкилоти жарима суммасини тўлиқ ҳажмда тан олди ва уни корхонамизнинг

ҳисобрақамига ўтказиб берди.

Шартномани лозим даражада бажармаганлик учун пенялар олинганда қандай солиқ оқибати келиб чиқишини ва у бухгалтерияда қандай акс эттирилишини тушунтириб берсангиз.

Сабоҳат Турсунова,
МЧЖ бухгалтери.
Сурхондарё вилояти.

– Солиқ кодексининг 132-моддасида бошқа даромадлар рўйхати келтирилган.

Жарима, пеня кўринишидаги даромадлар улар қарздор томонидан тан олинган (тасдиқланган) шартномада даромадлар сифатида тан олиниши керак.

21-сон БХМСга кўра бу операция бухгалтерия ҳисобида қуйидагича ифодаланади:

Жарима, пенялар ва устамалар, шунингдек бошқа хил жазо жарималари бўйича даромадларни акс эттириш	дебет		кредит	
	Жарима, пеня ва бошқа шу каби даромадларни акс эттириш	4010 «Харидор ва буюртмачилардан олинган ҳисобварақлар»	9330 «Ундирилган жарима, пеня ва устамалар»	

Бундан ташқари, Маҳсулот (ишлар, хизматлар)ни ишлаб чиқариш ва сотиш харажатларининг таркиби ҳамда молиявий натижаларни шакллантириш тартиби тўғрисида низомнинг (ВМнинг 1999 йил 5 февралдаги 54-сон қарори билан тасдиқланган) «В» бўлими 2.1-бандига мувофиқ ундирилган ёки қарздор томонидан эътироф этилган жарималар асосий ишлаб чиқариш фаолиятдан олинган бошқа даромадлар (операцион даромадлар) сифатида корхонанинг даромадлари таркибига киритилади.

Жарима суммасини ҳисобда даромад сифатида акс эттириш учун қарздорнинг даъвои тан олганлиги ҳақидаги ёзма жавоби асос бўлиб хизмат қилади.

Сизнинг ҳолатингизда бухгалтерия ёзувлари 21-сон БХМСга асосан қуйидагича қайд этилади:

Ҳўжалик операциясининг мазмуни	Сумма, минг сўм	Ҳисобварақлар корреспонденцияси		Ёзувларни тасдиқловчи ҳужжатлар
		дебет	кредит	
Қарздор томонидан тан олинган жарима суммаси акс эттирилади	785	4860	9390	Шартнома, даъво хати, даъвога жавоб
Жарима суммасининг ҳисоб-китоб ҳисобварағига келиб тушиши акс эттирилади	785	5110	4860	Банк кўчирмаси

Шу тариқа, пудрат ташкилоти томонидан тан олинган жарималар суммаси бошқа даромадлар сифатида ЯСТ бўйича солиқ солинадиган базага киритилади.

ЯСТ асосий (соҳа) фаолият турига тегишли ставка бўйича ҳисоблаб чиқарилади. 2012 йилдаги ЯСТ ставкалари Президентнинг 2011 йил 30 декабрдаги ПҚ-1675-сон қарорига 9-1, 9-2 ва 9-3-иловаларда белгиланган.

МОДДИЙ ЁРДАМ ПУЛИДАН ҚАЙСИ ҚИСМНИ СОЛИҚҚА ТОРТИШ ЛОЗИМ?

Корхонамиз аҳолига маиший хизмат кўрсатиш фаолияти билан шугулланади. Бухгалтерия томонидан ходимга 2012 йил март ойида 800 минг сўм миқдоридан моддий ёрдам берилди. Ушбу вазиятда қандай солиқ оқибати келиб чиқшини тушунтириб берсангиз.

Салима Тўхтасинова,
кичик корхона раҳбари.
Самарқанд вилояти.

— Солиқ кодексининг 179-моддасига асосан жисмоний шахсларнинг солиқ даври учун ЭКИХнинг 12 бараваригача миқдоридан даромадларига солиқ солинмайди. Бунда моддий ёрдамнинг солиқ солинадиган қисмини аниқлашда охириги ЭКИХнинг миқдори қабул қилинади.

Ўз ходимларига моддий ёрдам кўрсатган корхоналар жисмоний шахслардан олинган даромад солиғи суммасини солиқ даврининг охирида амалда бўлган ЭКИХ миқдоридан келиб чиққан ҳолда ҳисоб-китоб қиладилар. Жисмоний шахслардан олинган даромад солиғини ҳисоблаб чиқариш учун солиқ ставкасини қўллаш мақсадида ЭКИХ миқдори йил бошидан ортиб боровчи якун бўйича (йил бошидан тегишли даврнинг ҳар бир ойи учун ЭКИХнинг суммаси) ҳисобга олинади.

Жисмоний шахсларнинг асосий бўлмаган иш жойидан ёки бошқа юридик шахслардан совға, моддий ёрдам ва бошқа турлардаги ёрдам олган жисмоний шахслардан олинган даромад солиғи суммасини қайта ҳисоб-китоб қилиш жисмоний шахс даромадлари тўғрисида декларация топширган тақдирда, давлат солиқ хизмати органлари томонидан солиқ даврининг охирида амалда бўлган ЭКИХ миқдоридан келиб чиққан ҳолда амалга оширилади (Солиқ кодексининг 186-моддаси).

Шундай қилиб, 2011 йил 1 декабрдан ЭКИХнинг оширилиши муносабати билан моддий ёрдамнинг солиқ солинмайдиган чегараси 755 040 сўмни (12 x 62 920*) ташкил этиб, ушбу чегара 2012 йилнинг март ойида ҳам амалда сақланиб қолган. Ходимнинг март ойи жами даромадига моддий ёрдамнинг солиқ солинадиган қисми 44 960 сўмни (800 000 - 755 040) киритиш лозим. Демак, ходимга шахсий тусдаги воқеа муносабати билан берилган моддий ёрдам бўйича жисмоний шахслардан олинган даромад солиғи 44 960 сўмдан ҳисобланиши лозим.

*2011 йил 1 декабрдан бошлаб Президентнинг 03.11.2011 йилдаги «Иш ҳақи, пенсиялар, стипендиялар ва ижтимоий нафақалар миқдорини ошириш тўғрисида»ги ПФ-4377-сон Фармонининг 2-бандига асосан ЭКИХ ойига 62 920 сўм миқдоридан белгиланган.

КОРХОНА ХОДИМИГА КОМПЬЮТЕРНИ РЕАЛИЗАЦИЯ ҚИЛДИ

Корхона ўзининг ходимига компьютерни 500 минг сўмга реализация қилди. Бухгалтерия ҳисоби бўйича компьютернинг бошланғич қиймати 1 020 минг сўмга, унга ҳисобланган амортизация 612 минг сўмга тенг.

Ушбу ҳолда қандай солиқ оқибатлари юзга келади ва улар бухгалтерия ҳисобида қандай ифодаланади?

Гулнора Олимжонова, корхона бухгалтери.
Қашқадарё вилояти.

— Солиқ кодексининг 177-моддаси 3-бандига мувофиқ, товарларнинг (ишларнинг, хизматларнинг) ходимларга реализация қилинадиган нархи ва шу товарларнинг (ишларнинг, хизматларнинг) ҳисоблаб чиқарилган қиймати ўртасидаги манфий тафовут моддий наф тарзидаги даромадларга киритилади.

Реализация қилинган компь-

ютер товар сифатида қаралмайди, тегишинча, уни қолдиқ қийматидан паст қийматда харид қилиш ходимнинг моддий наф тарзидаги даромади ҳисобланмайди. Шунингдек, бу ерда жисмоний шахслардан олинган даромад солиғи ва ижтимоий сургурта ажратмалари бўйича мажбурият ҳам юзга келмайди.

Корхонада компьютерни баланс

қийматидан паст нархда реализация қилиш оқибатида келиб чиққан зарар бошқа операцион харажатлар сифатида эътироф этилади.

21-сон БҲМСга асосан бухгалтерия ҳисобида ушбу операция куйидагича акс эттирилади:

Хўжалик операциясининг мазмуни	Сумма, минг сўм	21-сон БҲМС бўйича ҳисобварақлар корреспонденцияси		Ўзуларни тасдиқловчи ҳужжатлар
		дебет	кредит	
Ходимга компьютерни реализация қилиш акс эттирилди	500	4790	9210	Олди-сотди шартномаси
Компьютернинг бошланғич қиймати ҳисобдан чиқарилди	1 020	9210	0150	Бухгалтерия ҳисоб-китоби
Компьютернинг ҳисобланган эскириши ҳисобдан чиқарилди	612	0250	9210	Бухгалтерия ҳисоб-китоби
Реализациядан зарар акс эттирилди	92	9430	9210	Бухгалтерия ҳисоб-китоби
Ходимдан тўлов келиб тушди ёки сумма ходимнинг иш ҳақидан ушланди	500	5010, 5110 6710	4790	Кирим касса ордери, бухгалтерия ҳисоб-китоби

Жавобларни экспертимиш Фуломжон ТУЛАГАНОВ тайёрлади.

Ёнғин хавфсизлиги

ОЛОВ – ТИЛСИЗ ЁВ

Пойтахтимизда олиб борилаётган кенг кўламдаги қурилиш, ободонлаштириш ишлари кундан-кунга шахримизнинг чиройига чирой қўшмоқда. Маҳалла ва гузарларда янги иншоотлар, боғлар барпо этилиб, хонадонларда таъмирлаш ишлари жадал олиб борилмоқда.

Ана шу жараёнларда одамларимизнинг ёнғин хавфсизлиги қоидаларини билишлари ва уларга риоя этишлари талаб қилинади. Акс ҳолда жойларда қурилиш-таъмирлаш тартиб-қоидалари бузилиб, кўнгилсиз ҳодисалар содир бўлиш эҳтимоли ҳам бор. Шунинг учун қуйида мазкур қоидаларнинг баъзиларини эслатиб ўтишни лозим топдик:

- қурилиш майдончалари ёнувчи чиқиндилардан доимий равишда тозалансин;
- қўлбола электр иситиш анжомларидан фойдаланилмасин;
- мумкин бўлмаган жойларда сигарета чекилмасин;
- очик оловдан фойдаланилмасин;

- кислород баллонлари тўғри сақлансин;
- бўёқлар, карбид, тахта материалларининг бирга сақланишига йўл қўйилмасин;

- электр-газ пайвандлаш ишлари даврида ёнғин хавфсизлиги қоидаларига риоя қилинсин;

- қурилиш ҳовлисида ёш болаларнинг ўйнаб юришига йўл қўйилмасин ва ҳоказо. Бунёдкорлик ишларимизни ёнғин хавфсизлиги қоидаларига амал қилган ҳолда олиб борсак, биз қурилажак иншоотимизни ҳам, ўзимиз ва яқинларимизнинг ҳаётини ҳам ёнғин офатидан асраган бўламиз.

Атҳам КЕНЖАЕВ,
Шайхонтоҳур туман ИИБ
ЎХБ инспектори, сержант.

УЧҚУНДАН АЛАНГА ЧИҚМАСИН БОЛАЛАР ОРОМГОҲЛАРИДА ЁНҒИН ХАВФСИЗЛИГИНИ ТАЪМИНЛАЙЛИК

Ёз фаслининг жазирама ойлари бошланишига ҳам оз фурсат қолди. Олдинда таътиллار, сўлим гўшаларга чиқиб дам олиш, болалар оромгоҳларида ёзги таътиллари ўтказиш мавсуми турибди.

Болалар оромгоҳларини ёзги мавсумга тайёрлашда ёнғин хавфсизлиги қоидаларига ҳам муҳим эътибор қаратилиб, бу борада фавқулдда ҳодисаларга йўл қўймаслик мақсадида ёнғин хавфсизлиги хизмати ходимлари бир қатор чора-тадбирлар режасини ишлаб чиқишган. Бугунги кунга қадар ёнғин назорати ходимлари томонидан болалар оромгоҳларининг ёнғинга қарши ҳолати тўлиқ текшириб чиқилди. Ўтказилган текширувлар жараёнида аниқланган камчилик ва нуқсонларни зудлик билан бар-тараф этиш бўйича оромгоҳлар раҳбарларига тегишли тавсиялар киритилди ва

уларнинг ўз вақтида бажарилиши қатъий назоратга олинган.

Бундан ташқари, оромгоҳларда ёнғин хавфсизлигини таъминлаш, тарбиячи ва болалар билан доимий равишда тушунтириш ишларини олиб бориш, ёнғинга қарши курашиш мавзусида викториналар ташкил этиш, суҳбатлар уюштириш, ёш ёнғин ўчирувчилар дружиналарини ташкил этиб, улар орасида мусобақалар ўтказиш, ёнғин хавфсизлиги бурчакларини ташкил этиш бўйича тарғибот ишлари ҳам жонлантирилган. Мазкур тадбирларни олиб бориш учун оромгоҳларга ёнғин назорати мутахассислари бириктирилган. Барча оромгоҳларнинг ёнғин ўчириш режа ва варақалари қайта ўрганиб чиқилиб, шахсий таркиб билан амалий машғулотлар ўтказилапти.

Шерзод САЛИМОВ,
Шайхонтоҳур туман ИИБ
ЎХБ кичик инспектори, сафдор.

Иқтисодий-ҳуқуқий газета

НОРМА МАСЛАҲАТЧИ ХУҚУҚ СОЛИҚЛАР БУХГАЛТЕРИЯ

ТАЪСИСЧИ "Norma Hamkor" МЧЖ

Газета 2006 йил 26 декабрда
Ўзбекистон Матбуот ва ахборот
агентлигида рўйхатга олинди.
Рўйхат рақами 0074.

БОШ МУҲАРРИР
ФАРҲОД ҚУРБОНБОЕВ
ТАҲРИРИЯТ МАНЗИЛИ:
100105, Тошкент ш.,
Миробод тумани,
Таллимаржон кўч., 1/1,
тел. 283-44-57
E-mail: gazeta@norma.uz,
normapress@mail.ru
www.norma.uz
Нашр учун масъул:
Нодир Алимов

Муаллифлар фикри доим ҳам таҳририят нуқтаи назарига мос келавермайди.
Таҳририят муштарийлар билан ёзишиб туриш имкониятига эга эмас.
"Norma маслаҳатчи"да эълон қилинган материалларни тўлиқ ёки қисман кўчириб босиш, электрон ва бошқа манбаларда кўпайтириш, тарқатишга фақат "Norma" МЧЖ билан тузилган шартнома асосида йўл қўйилади.

Газета таҳририят томонидан тайёрланган диапозитивлар ёрдамида "TOPPRINT" МЧЖ босмаҳонасида босилди (Тошкент ш., Миробод тумани, Таллимаржон кўч., 1/1).
Индекс - 186 Буюртма 221 Адади 3 265. Баҳоси келишилган нархда
Газета 2012 йил 14 майда соат 16.00 да топширилди.
ISSN 2010-5223